

Azərbaycanın müasir tarixi bu gün özünün ən qürurlu, eyni zamanda ən məsuliyyətli mərhələlərindən birini yaşayır. Beş il əvvəl baş vermiş 44 günlük Vətən müharibəsi yalnız hərbi qələbə kimi deyil, milli şüurun, ədalətin və dövlət iradəsinin təntənəsi kimi tarixə düşdü. Bu qələbə bir xalqın səbrinin, dözümlünün və öz haqqına inamının nəticəsi idi.

Prezident İlham Əliyevin "Biz, xalqımız bütün bu əzəbli illər ərzində bir amalla yaşamışıq ki, öz doğma dedə-baba torpaqlarımıza qayıdaq və qayıdandan sonra bu torpaqları, bu şəhərləri, kəndləri bərpa edək. Azərbaycan xalqı heç vaxt işgalla barışmamışdır. Əminəm, bütün xalqımız, o cümlədən keçmiş köçkünlər bilirdilər və inanırdılar ki, tarixi ədalət bərpa ediləcək" sözləri bu gün artıq reallığa çevrilib. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə başlanan genişmiqyaslı quruculuq və bərpa prosesi yalnız dağıdılmış şəhər və kəndlərin yenidən inşası deyil, həm də insanların həyatının, sosial münasibətlərin və regional iqtisadiyyatın yenidən formalaşması deməkdir. Böyük qayıdış dövlət proqramı məhz bu hədəflərə xidmət edən, dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən birinə çevrilmiş inkişaf modelidir.

Bu gün artıq azad edilmiş ərazilər təkcə keçmiş münaqişənin simvolu deyil, Azərbaycanın gələcək inkişaf strategiyasının əsas dayaqlarından biri kimi çıxış edir. Burada atılan hər addım, çəkilən hər yol, tikilən hər ev təkcə bu gün üçün deyil, gələcək nəsillər üçün hesablanmış böyük bir konsepsiyanın tərkib hissəsidir.

Quruculuğun yeni erası

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa və yenidənqurma işləri təsadüfi və epizodik xarakter daşımır. Bu proses Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanmış və mərhələli şəkildə icra olunan

uzunmüddətli dövlət strategiyasına əsaslanır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dirçəldilməsi Azərbaycanın milli inkişaf modelinin ayrılmaz hissəsi kimi müəyyən edilib və bu məqsədlə son beş il ərzində dövlət büdcəsindən milyardlarla manat vəsait ayrılıb.

Bərpa prosesi ilk növbədə təhlükəsizlik məsələlərindən başlayıb. Otuz ilə yaxın davam edən işğal dövründə ərazilərin geniş şəkildə minalanması insanların qayıdışını ciddi şəkildə ləngidən əsas amillərdən idi. Buna baxmayaraq, Azərbaycan dövləti intensiv minatəmizləmə əməliyyatları apararaq yaşayış məntəqələrinin mərhələli şəkildə təhlükəsiz hala gətirilməsini təmin edir. Paralel olaraq, əsas infrastruktur - yollar, körpülər, tunellər, elektrik və su təchizatı xətləri, rabitə şəbəkələri sürətlə qurulur.

Qısa müddət ərzində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə müasir şəhərsalma prinsiplərinə uyğun yeni yaşayış məhəllələri salınıb. "Ağıllı şəhər" və "ağıllı kənd" modellərinin tətbiqi bu bölgələri ölkənin ən müasir məkanlarından birinə çevirir. Enerji səmərəliliyi, ekoloji tərzlik və rəqəmsal idarəetmə bu layihələrin əsas xüsusiyyətləridir. Xüsusilə "yaşıl enerji zonası" konsepsiyası regionun həm iqtisadi, həm də ekoloji baxımdan strateji əhəmiyyətini artırır.

Bərpa prosesi yalnız fiziki infrastrukturunu əhatə etmir. Sosial həyatın canlandırılması dövlət siyasətinin mərkəzində dayanır. Yeni məktəblər, uşaq bağçaları, xəstəxanalar, mədəniyyət mərkəzləri istifadəyə verilir, müəllimlər, həkimlər

və digər mütəxəssislər üçün hərtərəfli şərait yaradılır. Bu addımlar insanların öz doğma yurdlarında uzunmüddətli və dayanıqlı şəkildə yaşamasını stimullaşdırır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi baxımdan da böyük potensiala malikdir. İşğaldan əvvəl bu ərazilər Azərbaycanın kənd təsərrüfatı istehsalında mühüm paya sahib idi. Bu gün həmin potensial yenidən reallaşdırılır. Üzümçülük, pambıqçılıq, tütünçülük, heyvandarlıq, meyvə-tərəvəz istehsalı kimi sahələrin bərpası və inkişafı regionun iqtisadi dövriyyəyə sürətlə inteqrasiyasına imkan yaradır. Eyni zamanda sənaye zonalarının yaradılması, logistika mərkəzlərinin formalaşdırılması ye-

ni iş yerlərinin açılmasına və məşğulluğun artmasına xidmət edir.

Prezident İlham Əliyevin azad edilmiş ərazilərə mütəmadi səfərləri bu prosesin şəffaflığını və operativliyini təmin edən əsas amillərdəndir. Dövlət başçısının yerində apardığı müşahidələr, verdiyi tapşırıqlar və qayıdan sakinlərlə birbaşa ünsiyyəti Böyük qayıdışın sadəcə inzibati qərar deyil, insan mərkəzli dövlət siyasəti olduğunu bir daha nümayiş etdirir.

Böyük qayıdışın yeni mərhələsi

Bu ili də fəxrlə, qürurla başa vururuq. 2025-ci il Böyük qayıdış pro-

sesində mühüm mərhələ kimi yadda qalıb. İl ərzində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə köç prosesi daha da intensivləşərək yeni yaşayış məntəqələrini əhatə edib. Təkcə son 12 ay ərzində 22 yeni yaşayış məntəqəsinə - 2 şəhər, 3 qəsəbə və 17 kəndə köç olub, Kəlbəcər və Ağdam şəhərləri, Qırmızı Bazar və Hadrut qəsəbələri, Ağdərə rayonunun Həsən-riz, Suqovuşan, Kolatağ, Vəngli, Ağdam rayonunun Sarıcalı, Kəngərli, Laçın rayonunun Bəylik, Ağdam rayonunun Xıdırlı, Cəbrayıl rayonunun Horovlu, Xankəndi şəhərinin Kərkicahan, Zəngilan rayonunun Məmmədbəyli, Xocavənd rayonunun Sos, Xocalı rayonunun Xanyur-

Bu il 2 şəhər, 3 qəsəbə və 17 kənd ilk sakinlərinə qovuşub

du, Təzəbinə, Şuşakənd, Badara, Seyidbəyli, Daşbulaq kəndləri ilk sakinlərinə qovuşub. 2025-ci ildə bu yaşayış məntəqələrinə 3127 ailə, 12494 nəfər qayıdıb.

Fəxrlə deyə bilərik ki, bu günə qədər 7 şəhər, 3 qəsəbə və 22 kənd köç karvanlarını qarşılayıb. Artıq 6465 ailə, 25417 nəfər doğma yurdunda məskunlaşıb. Bu proses ardıcıl şəkildə davam edir. Hazırda azad olunmuş ərazilərdə 62 mindən çox insan yaşayır, fəaliyyət göstərir və təhsil alır. Böyük Qayıdışın birinci mərhələsi başa çatana qədər Qarabağ və Şərqi Zəngəzura 140 min nəfərin - 34 min 500 ailənin köçürülməsi planlaşdırılır.

Qayıdış karvanları təkcə statistik göstərici deyil, sosial-mənəvi baxımdan da böyük əhəmiyyət daşıyır. Uzun illər məcburi köçkün həyatı yaşamış ailələr üçün bu, yeni bir həyatın başlanğıcıdır. İnsanlar yalnız evlərinə deyil, həm də xatirələrinə, köklərinə, illərlə içində yaşatdıkları ümidlərinə qovuşurlar. Uşaqlar valideynlərinin danışdığı torpaqları ilk dəfə görür, ağsaqqallar isə ömür boyu gözlədikləri anı yaşayırlar.

Köçürülən ailələr üçün yalnız yaşayış evləri deyil, eyni zamanda məşğulluq imkanları, sosial xidmətlər və psixoloji adaptasiya mexanizmləri də təmin olunur. Bu yanaşma insanların bölgədə qalıcı şəkildə məskunlaşmasına şərait yaradır. İl ərzində bölgədə yol-nəqliyyat infrastrukturunu da əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirilib. Yeni magistral yollar, tunellər və körpülər yaşayış məntəqələri arasında əlaqəni güc-

ləndirir, kənd təsərrüfatı məhsullarının bazarlara çıxışını asanlaşdırır. Hava limanlarının fəaliyyəti isə regionun turizm və biznes potensialını artırır. Bütün bunlar Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun gələcəkdə Cənubi Qafqazın mühüm iqtisadi və logistika mərkəzlərindən birinə çevriləcəyini deməyə əsas verir.

2025-ci ildə Böyük qayıdışın genişlənməsi Azərbaycanın milli təhlükəsizliyi və suverenliyi baxımından da mühüm əhəmiyyət daşıyır. Əhalinin mərhələli şəkildə geri dönməsi demoqrafik balansın bərpasına, sərhədyanı ərazilərdə sabitliyin möhkəmlənməsinə və dövlət nəzarətinin güclənməsinə xidmət edir. Bu proses həm də regionda sülhün və inkişafın əsas təminatlarından biri kimi çıxış edir.

Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə baş verənlər Azərbaycanın dövlətçilik tarixində yeni bir mərhələnin - Zəfərdən quruculuğa keçidin bariz nümunəsidir. Böyük qayıdış təkcə keçmişin yaralarını sağaltmaq deyil, gələcəyin möhkəm təməlini qoymaq deməkdir. Azad edilmiş torpaqlarda formalaşan yeni həyat modeli Azərbaycanın gücünü, xalqın birliyini və dövlətin strateji baxışını aydın şəkildə nümayiş etdirir.

Qarabağ bu gün yalnız qələbənin simvolu deyil, həm də inkişafın və dirçəlişin ünvanıdır. Bu torpaqlarda ucalan hər bina, səslənən hər uşaq gülüşü, dalğalanan üçrəngli bayraq Azərbaycanın gələcəyə inamının ifadəsidir.

***Ülkər XASPOLADOVA,
"Azərbaycan"***